

usodo posameznika in naroda. In ravno skozi grozo vojnih travm se oglašča želja po človekovi pokončnosti, sreči in osmislitvi življenja.

Smotri domačega branja so v učnem načrtu jasno zapisani in poudarjajo vzgojni vidiki dejavnosti. Zato tudi naslovov ne predpisuje, ampak samo svetuje. Pogovor s slavisti s sedmih mariborskih srednjih šol je potrdil uresničevanje načelnih določil. Učitelji skušajo z diferenciranimi nalogami in opuščanjem šablonskih oblik domačega branja učence motivirati za branje in jih vzgajati v dobre bralce. Pri izbiri del se ravna po navodilu, naj se odločajo za temeljna umetniška dela iz različnih časovnih slogov in zvrsti, ki so v učbeniku predstavljena samo z odlomkom. Na eni izmed šol pripravljajo samo referate, preberejo pa vsa v učbeniku predstavljena dela, čeprav jih k temu ne sili nobena formalna obveza. Pouk je organiziran tako, da je učencu sprotno branje nujno potrebno. Pridobljene bralne navade se ukoreninijo in eden izmed najpomembnejših smotrov je dosežen. Seveda pa si takega načina ni mogoče zamisliti kot splošno prakso, ker so motiviranost in tudi sposobnosti različne. V večini primerov učitelji upoštevajo učenčev interes in na nekaterih šolah dopuščajo prosto izbiro del določenih avtorjev, prosto izbiro med več avtorji in njihovimi deli ali pa določenim naslovom učenec doda še delo po lastni izbiri. Z gotovostjo je mogoče reči le to, da je tematika NOB in revolucije pri domačem branju zastopana v drugem letu, sicer pa le izjemoma. Med naslovi so: Ivan Goran Kovačič: Jama; Ciril Kosmač: Pomladni dan, Očka Orel, Balada o trobenti in oblaku; Matej Bor: izbor pesmi; Ivan Minatti: izbor pesmi; Karel Destovnik Kajuh: izbor pesmi; Matej Bor: Raztrganci; Bogo Flander: Meja; Mile Klopčič: Mati; Ivan Potrč: Krefli, Lacko in Krefli; Beno Zupančič: Sedmina; Pavle Zidar: Sveti Pavel.

Posebno pozornost bi kazalo posvetiti vprašanju, koliko je tematika NOB in revolucije prisotna v celotnem vzgojno-izobraževalnem procesu, pri čemer bi bilo potrebno pregledati predvsem vsebino in namen kulturno-umetniških dejavnosti. To pa izstopa iz naslovnega okvira.

Novi učni načrt za slovenski jezik in književnost v usmerjenem izobraževanju prinaša veliko novega. Vsemu ni mogoče pritrditi in se z obstoječimi rešitvami sprijazniti. Evaluacija učnih načrtov in učbenikov bo pokazala na slabosti, ki jih bo potrebno kar se da hitro odpraviti. Novosti zadevajo tudi tematiko NOB in revolucije, ki se je iz 4. leta preselila v tri leta izobraževanja. Izbrana besedila so potrebna ponovne presoje z vidika zgodovinske in estetske relevantnosti. Učni načrt za književnost in nanj opirajoči se učbeniki so vzgojno-izobraževalni minimum, ki ga dobro motivirani udeleženci izobraževanja, torej učenci in učitelji, morejo in morajo preseči.

Majda Potrata
Pedagoška akademija v Mariboru

SLOVENSKO-SLOVAŠKI SLOVAR

Viktor Smolej: Slovensko-slovaški slovar, Ljubljana, Državna založba Slovenije 1983, 610 str.

Pred nekaj leti smo v našem časopisu pozdravili izid knjige Slovaško-slovenski slovar avtorja V. Smoleja (prim. Slovensko-slovenský slovník, Kultúra slova, 1977, 89 – 91). Veseli nas, da danes lahko poročamo o izidu *Slovensko-slovaškega slovarja* istega avtorja. Ker gre v tem primeru za prvi slovar te vrste, mislimo, da je koristno, če slovaško javnost informiramo o njem tudi v našem časopisu.

Slovensko-slovaški slovar spada po svojem obsegu med slovarje malega tipa. O izboru besed je odločal njegov namen in obseg, pri čemer so kot glavni vir pri izboru besed uporabljeni zvezi slovaškega akademjskega slovarja, *Slovnika slovenského spisovného jazyka*, in nekateri drugi dvojezični slovarji. Reči moramo, da je izbor besed primeren in ustreza kriterijem malega dvojezičnega slovarja. Seveda bi se tu podobno kakor pri *Slovensko-slovinskem slovníku* dalo tehtati, ali naj bi bila namesto te ali one besede upoštevana druga beseda, toda to ni bistveno vprašanje. Manjšo pripombo, ki se tiče izbranega gesla, pa hočemo vendarle izreči. Ni jasno, zakaj se zveza *deset božjih zapovedi* navaja kot posebno geslo polkrepko. Po našem mišljenju bi bilo dovolj, ko bi bila zveza napisana pri eni izmed besed, ki zvezo sestavljata, npr. pri geslu *deset* ali pri geslu *zapoved*.

Pri obdelavi posameznih gesel je avtor ravnal dosledno po načelu ekvivalence, to se pravi, da se v slovarju navajajo zgolj ekvivalenti in se gesla v izhodiščnem jeziku ne členijo na posamezne pomene. Tu pa se že kažejo neki problemi, na katere je treba opozoriti. Če ima beseda v izhodiščnem jeziku (torej v slovenščini) v namenskem jeziku (torej v slovaščini) samo en ekvivalent, ne nastanejo nobeni problemi, npr. *samopomôč* = svojpomoc, *sablja* = šabla, *sádje* = ovocie, *zagáten* = dusný, *lójtra* = rebrik, *zabôj* = debna. Problemi se ne pojavijo tudi tedaj, ko je na strani ekvivalenta več sinonimov, npr. *nadárjen* = nadaný, talentovaný; *lúksuzen* = luxúzny, prepychový; *lônček* = hrnček, šálka. V takih primerih vidimo nepravilnosti v tem, da je v namenskem jeziku ekvivalentno navedenih več besed, ki nimajo značaja sinonimov, saj je vsaka izmed besed pravzaprav nov ekvivalent. Navajamo primere: *kislica* = štável (rast.); kyslé víno, kyslý člověk, mrzutec. Tu gre pravzaprav za tri ekvivalente, ki se namesto naštevanja ločujejo samo s podpičjem. Tak način je mogoče razumeti kot neki, čeprav ne najbolj posrečen način leksikografskega obravnavanja konkretne leksikalne enote, toda v slovarju se ponekod taki ekvivalenti ne ločujejo s podpičjem, ampak samo z vejico, npr. *pésa* = *sladkórna pesa*, cukrová repa, burgyňa. To po naši misli ni pravilno, ker *burgyňa* ni sinonim za: cukrová repa.; beseda *burgyňa* označuje v slovaščini krmno repo in tako ne more biti ekvivalent slovenske besedne zveze *sladkórna pesa*. Drugi primer: *málicati* = (*dopoldne*), *desiatovať*, (*popoldne*) *olovrantovať*. Besedi *desiatovať* in *olovrantovať* sta pomensko dva ekvivalenta, ki bi morala biti (čeprav se pri njiju navaja v oklepaju semantizacija) v slovarju ločena razvidneje. Zelo ostro se ta problem kaže pri obravnavi predlogov, npr. slovenski predlog *pri* ima na strani ekvivalentno vrsto slovaških predlogov *u*, *pri*, *popri*, *za*, *pod*, za katerimi se navajajo posamezne zveze v slovenščini in njihovi prevodi v slovaščino. Evidentno je, da tu ne gre za vrsto sinonimov; vsak izmed slovaških predlogov predstavlja samostojen ekvivalent, in to bi se moralo v slovarju grafično jasno prikazati. Mislim, da je tudi v malem dvojezičnem slovarju koristno posamezne ekvivalente označiti s številkami, npr. *málicati* = 1. *desiatovať*, 2. *olovrantovať*; *osmèrez* = 1. *osemveslica* (čln), 2. *osemslabičný verš*; *séjem* = 1. *jarmok*, 2. *trh*, 3. *veltrh*; *pri* = 1. *u*, 2. *pri*, 3. *popri*, 4. *za*, 5. *pod*.

Nekaj pripomb imamo tudi k posameznim ekvivalentom. Pri geslu *Italiján* ne štejemo slovaški ekvivalent *Vlach* za primeren, ker je to zgodovinsko poimenovanje in v sodobnem književnem jeziku ni živ. Tu nam zadostuje ekvivalent *Talian*. Pri geslu *bébec* in *bedák* ni na mestu ekvivalent *blbec*. To je beseda iz substandardne plasti jezika. Pri geslu *ledvica* je na prvem mestu naveden ekvivalent *lădvina* in šele na drugem mestu ekvivalent *oblička*. V slovarju bi se moralo uveljaviti nasprotno zaporedje, ker se ekvivalent *oblička* uporablja tudi kot termin. Isto velja tudi o ekvivalentnem *ladvinový* pri geslu *ledvičen*. Pri geslu *kukálo* se na prvem mestu navaja slovaški ekvivalent *kukátko*, na drugem mestu poimevanje *ďalekohlad*. Pripominjamo, da beseda *kukátko* ne spada v besedni zaklad knjižne slovaščine. Pri geslu *kúra* ni pravilen ekvivalent *slepica*, ampak *sleipka*. Pri geslih *pártija*, *partijec*, *partijka*, *partijnost*, *pártijski* se poleg nevtralnih ekvivalentov *strana*, *straník*, *stranička*, *straníckost*, *stranícky* navajajo neadekvatni ekvivalenti *partaj*, *partajník*, *partajníčka*, *partajnosť*, *partajný*. Izraz *partaj*, *partajník*, *partajníčka*, *partajnosť*, *partajný* imajo ekspre-

siven poudarek, včasih celó pejorativno pobarvanost, zato v slovarju ne smejo nastopati kot neekspresivni valenti. Pri geslu *kladivo* stoji kot ekvivalent *mlat*, vendar je neprimeren, ker beseda *mlat* v sodobni slovaščini ni živa. Pri geslu *kruh* (slovaš. chlieb) v zvezi vsakdanji *kruh* nista na mestu ekvivalenta *vezdajši, vzdajši*; ekvivalent je samo *každodenný*.

V skladu z uveljavljeno leksikografsko prakso se slovniški podatki navajajo samo pri izhodiščnem jeziku. Pri samostalnikih se praviloma navaja oblika genitiva ednine. Pri pridevnikih in deležnikih (participih) se navajajo tudi oblike ženskega in srednjega spola (*rdéčkast, -a, -o* adj. = *červenkastý, ryšavý; razvít, -a, -o* part. = *vyvinutý, rozvinutý*). Pri glagolih se navajajo oblike 1. osebe ednine in 3. osebe množine, poleg tega se navajajo tudi oblike preteklega časa (*rdečítí se, -ím, -íjo, -il* = *červenat sa*). Obseg navajanja oblik je za dani tip slovarja primeren.

Že pri informaciji o *Slovensko-slovinskem slovníku* smo zapisali, da se nam ne zdi primereno, da se je avtor pri sestavi slovarja odrekel slehernemu vrednotenju besed po njihovi slogovni in časovni ravni. Ta naš zadržek moramo ponoviti tudi zdaj, ker tudi v sedanjem *Slovensko-slovaškem slovarju* ni nobenega vrednotenja posameznih leksikalnih enot. Očitno je, da tak postopek ne odraža objektivne jezikovne situacije, zakaj mnoge besede v slovarju so ekspresivne z enim pomenom. Naj to ilustrira nekaj primerov: *Bedarija* (= somárstvo) je po Slovarju slovenskega knjižnega jezika ekspresivna beseda; *bojévník* (= bojovník, zápasník) je knjižni izraz; *dika* (= sláva, okrasa) je zastarel izraz; *dobričina* (= dobrák) je ekspresivna beseda; *dojéneec* (= dojča) je knjižni izraz (nevtralno je *dojénček*); *gráben* (= jarok, priekopa) je beseda pogovornega področja; *grdíti* (= špinit, hanobít) je ekspresivna beseda; *hrásta* (= chrasta) je izraz s pogovornega področja (nevtralno je *krásta*).

Pozitivno sodimo tudi dejstvo, da slovar v obilni meri navaja frazeologijo (čeprav ne za posebnim znamenjem, kar bi bolj ustrezalo kriterijem moderne leksikografije in preglednosti slovarja). Avtor si za ustrezno slovensko frazeološko enoto prizadeva dati enakovrsten slovaški ekvivalent, npr. *iméti denárja ko plév* = *mať peňazí ako pliev* (pri geslu *pléva*); *podréti za sábo vse mostóve* = *spáliť za sebou všetky mosty* (pri geslu *podreti*); *ràd bi z glávo skozi zíd* = *chce hlavou preraziť stenu* (pri geslu *zid*; tu je običajneje *múr, ne stena*); *naj te kóklja bícne* = *bodaj ťa hus koplá* (pri geslu *koklja*).

Štejemo za potrebno, da zapišemo nekaj pripomb tudi k normativni strani slovarja, v kolikor gre za slovaško stran. Čeprav je avtor posvetil tej strani svojega slovarja znatno pozornost, je ostalo v slovarju nekaj napak proti veljavni kodifikaciji. Tako npr. oblike pomenivanj *Kraňčan, Kraňčanka, Kraňsko, kraňský* pravopisno niso pravilne, pravilno je *Krančan, Krančanka, Kransko, kranski*. Pri geslu *pès se zveza popadljív pès* prevaja kot *kusavý, hryzúci pes*; pridevnik *kusavý* ne spada v besedni zaklad knjižne slovaščine. Pri geslu *léto se zveza koledársko léto* prevaja kot *kalendársky rok*; običajno se uporablja zveza *kalendárny rok*. Napaki *hvjezda* namesto *hviezda, na kladný vlak* namesto *nakladný vlak* štejemo za tiskovni napaki. Tu je treba z zadovoljstvom ugotoviti, da je situacija v tem slovarju, kolikor gre za normativno stran, veliko boljša kot v *Slovensko-slovinskem slovníku*.

Izdajo *Slovensko-slovenskega slovníka* pozdravljamo ne samo kot leksikografsko, torej jezikoslovno delo, ampak tudi kot pomembno kulturno dejanje, ki bo v dobro obema bratškima narodom.

Štefan Michalus
(po Kultúra slova, 1984, št. 7, Bratislava)